

Уперше українською!

Джоджо Мойєс — одна з небагатьох письменниць, які отримали престижну премію Асоціації романтичних романістів двічі! Її твори перекладено 30 мовами, а за права на екранізацію змагаються провідні кіностудії Голлівуду.

«Дівчина, яку ти покинув» — історія двох жінок, які не зупиняться ні перед чим заради кохання. Для однієї картина з дівчиною, яку покинули, — нагадування про щасливі роки з чоловіком, талановитим художником. Для другої — весільний подарунок і чарівний талісман, що допоміг пережити важку втрату й знову повірити в щастя.

Чуттєва історія, що захоплює подих.

People

Як і в бестселері «До зустрічі з тобою», Джоджо Мойєс подає на розсуд читачів важливе моральне питання... «Дівчина, яку ти покинув» — гідна книжка: сильна й провокаційна.

The Washington Post

Зворушлива ода відвазі, рішучості й прозорливості. Мойєс тримає читача в невіданні до останнього носовичка.

Los Angeles Times

Чарівна іронічна історія від Мойєс вражає уяву й викликає змішані почуття суму та радості.

Publishers Weekly

ДЖОДЖО МОЙЄС

Дівчина,
яку ти покинув

ДЖОДЖО МОЙЄС

Дівчина, яку ти покинув

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-1311-1

9 786171 213111

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ЧИТАЧІВ

ДЖОДЖО
МОЙЕС

JOJO MOYES

*The Girl
You Left Behind*

A NOVEL

ДЖОДЖО МОЙЄС

*Дівчина,
яку ти покинув*

РОМАН

ХАРКІВ **КЛУБ**
2016 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.111
ББК 84(4Вел)
М74

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Публікується з дозволу Curtis Brown UK
і The Van Lear Agency

Перекладено за виданням:
Moyes J. The Girl You Left Behind : A Novel / Jojo Moyes. —
London : Penguin Books, 2014. — 480 p.

Переклад з англійської *Дар'ї Петрушенко*

Дизайнер обкладинки *Наталія Переверзева*

ISBN 978-617-12-1311-1
ISBN 978-0-14-312577-8 (англ.)

© Jojo Moyes, 2012
© DepositPhotos.com / fotek,
обкладинка, 2016
© Nemiro Ltd, видання украї-
нською мовою, 2016
© Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», пере-
клад та художнє оформ-
лення, 2016

Частина 1

1

Сент-Перонна, жовтень 1916 року

*М*ені снилася їжа. Хрусткі багети, чия незаймано біла м'якоть іще парує після печі, і стиглий сир, чиї боки майже випинаються за край тарілки. Виноград і сливи, високими гірками викладені у вазах, рум'яні й запашні. Повітря було насичене їхнім ароматом. Я вже збиралася була простягти руку й узяти плід, коли сестра зупинила мене.

— Відчепись, — прошепотіла я. — Я голодна.

— Софі, прокидайся.

Я вже відчувала смак сиру. Я хотіла взяти той реблошон¹, намастити ним скибку теплого хліба, а тоді вкинути до рота виноградину. Я вже уявляла цей насичено солодкий смак, цей густий аромат.

Але в цю мить сестрина рука перехопила мій зап'ясток, зупиняючи мене. Страви почали зникати, запахи — танути. Я тяглася за ними, але вони лускали, наче мильні бульки.

— Софі.

— *Що?*

— Вони схопили Орельєна!

Я перевернулася на бік і моргнула зі сну. На сестрі був бавовняний чепчик, так само як і на мені, — від холоду. Навіть у темному світлі свічі видно було, що рум'янець збіг із її обличчя, а очі розширені від жаху.

— Вони схопили Орельєна. Внизу.

Мої думки почали прояснюватися. Знизу долітали чоловічі крики. Їхні голоси луною відбивались у брукованому подвір'ї. Кури здійняли переполох у курнику. У непроглядній темряві

---

¹ Реблошон — французький м'який сир із гострою пікантною скоринкою. (Тут і далі прим. пер.)

відчувалося, як тремтить повітря від якоїсь жажливої загрози. Я сіла в ліжку, обтягуючи на собі нічну сорочку і водночас намагаючись запалити свічку на столику біля ліжка.

Спотикаючись, я кинулась повз неї до вікна і визирнула у двір — там, унизу, були солдати, освітлені фарами їхньої вантажівки, і мій молодший брат. Хлопець затуляв голову руками, намагаючись уникнути ударів прикладами, що сипалися на нього з усіх боків.

— Що відбувається?

— Вони знають про порося.

— Що?

— Напевне, месьє Сюель доніс на нас. Я чула їхній галас зі своєї кімнати. Вони кажуть, що заберуть Орельєна, якщо він не скаже, де порося.

— Він нічого не скаже, — відповіла я.

Ми здригнулися, почувши, як кричить наш брат. У цю мить я ледь упізнала сестру: вона здавалася років на двадцять старшою за свої двадцять чотири. Я знала, що на моєму обличчі проступає зараз такий самий страх. Сталося те, чого ми так боялися.

— З ними комендант. Якщо вони знайдуть його, — прошепотіла Елен, її голос панічно тремтів, — вони заарештують нас усіх. Ти знаєш, що сталося в Аррасі. Вони влаштують показове покарання. Що буде з дітьми?

Мій розум лихоманило. Думка, що мій брат може проговоритися, геть відібрала в мене здоровий глузд. Я накинула шаль на плечі й навшпиньках підійшла до вікна, аби ще раз визирнути надвір. Присутність коменданта свідчила, що це не просто п'яна солдатня вирішила зігнати своє невдоволення погрозами й стусанами: нас спіткало справжнє лихо. Якщо він тут, це означає, що ми скоїли злочин. Серйозний злочин.

— Вони знайдуть його, Софі. Це забере лише кілька хвилин. А потім... — від тривоги голос Елен зростав до крику.

Мене охопили найчорніші передчуття. Я заплющила очі. А тоді знов відкрила їх.

— Іди вниз, — наказала я. — Стверджуй, що нічого не знаєш. Спитай у нього, що скоїв Орельєн. Поговори з ним, відволічи його — просто дай мені трохи часу до того, як вони зайдуть у будинок.

— Що ти збираєшся робити?

Я схопила сестру за руку.

— Іди. Але нічого йому не кажи, зрозуміла? Спростовуй *усе*.

Моя сестра вагалась, а тоді побігла в коридор — тільки край сорочки майнув. Не знаю, чи почувалась я коли-небудь більш самотньою, ніж у ті кілька секунд, коли страх стискав мені горло і над головою тяжіла загроза всій моїй сім'ї. Я метнулася до батькового кабінету і стала ритися в шухлядах великого столу, жбурляючи на підлогу їхній уміст: старі ручки, клапті паперу, деталі зламаних годинників і старі садові ножиці, — нарешті, дякуючи Богові, знайшла те, що шукала. Тоді я прожогом кинулася вниз, відчинила двері підвалу й зіскочила на холодні кам'яні сходи. Я настільки впевнено орієнтувалася у цій темряві, що трепетний вогник свічі був майже зайвим. Я підняла важкий засув на дверях до заднього льоху, колись під стелю заставленого діжами з пивом і добрим вином. Відсунула вбік одну з порожніх діж і відчинила дверцята старої чавунної печі для випікання хліба.

Порося, ще тільки наполовину підросле, сонно кліпнуло. Потім звелось на ніжки, дивлячись на мене зі своєї солом'яної постелі, і зарохкало. Я ж розповідала вам про порося? Ми поцупили його під час реквізиції на фермі месьє Жирана. Наче дар небес, воно блукало серед загального безладу, дибаючи все далі й далі від решти поросят, яких вантажили до кузова німецької автівки, — і швидко зникло під пишними спідницями бабусі Пуалан. Ми тижнями відгодовували порося жолудями та об'їдками, сподіваючись виростити його досить великим, аби ми всі могли поїсти м'яса. Останній місяць усі мешканці готелю «Червоний півень» тільки й жили думкою про хрустку скоринку й соковиті скибочки свинини.

З двору до мене знову долетів скрик мого брата, потім — голос сестри, квапливий і стривожений, обірваний грубим вигуком німецького офіцера. Порося дивилося на мене кмітливими й тямущими очима, наче вже знало свою долю.

— Мені дуже шкода, *mon petit*¹, — прошепотіла я. — Але це насправді єдиний вихід.

З цими словами я опустила руку.

---

¹ Мій маленький (фр.).

За лічені хвилини я була вже надворі. Перед тим розбудила Мімі, коротко наказавши йти зі мною, але мовчки — за останні місяці дитина набачилася стільки, що слухалася без жодних запитань. Вона лише глянула, як я тримаю на руках її маленького братика, вислизнула з ліжка і вклала свою долоньку в мою руку.

Того вечора ми ненадовго розпалили вогонь, і в передзимовому повітрі витав запах паленої деревини. Крізь кам'яну арку задніх дверей я побачила коменданта і завагалася. Це не був пан Беккер, якого ми знали і зневажали. Це був хтось стрункіший, із гладенько виголеним холоднокровним обличчям. Навіть крізь темряву я бачила в цьому обличчі присутність розуму, а не брутальне невігластво — і це мене злякало.

Новий комендант задумливо споглядав наші вікна, вочевидь, розмірковуючи, чи не краще буде квартирувати тут, ніж на фермі Фур'є, де мешкали старші німецькі офіцери. Підозрюю, він розумів, що з високих вікон нашої будівлі матиме чудовий огляд міста. Є також конюшні й десять спалень — з часів, коли тут був успішний міський готель.

Елен сиділа на бруківці, затуляючи руками Орельєна.

Один із чоловіків замахнувся рушницею, але комендант підняв руку.

— Устаньте, — наказав він. Елен квапливо відповзла назад, далі від німця. Я кинула погляд на застигле від жаху обличчя сестри.

Побачивши матір, Мімі ще міцніше вхопилася за мою руку, і я бадьоро потисла її долоньку, хоча в самої серце було не на місці. Я зробила крок уперед.

— Що, заради Бога, тут відбувається? — дзвінко пролунав мій голос над подвір'ям.

Здивований моїм тоном, комендант озирнувся: на нього крізь арковий вхід ішла молода жінка за руку з маленькою дитиною, що смоктала пальчик, і зі сповитим немовлям біля грудей. Мій нічний чепчик з'їхав набік, біла бавовняна сорочка була настільки зношена, що тіло проглядало наскрізь. Я молилася, щоб він не почув, як гупає моє серце.

— І за яке ж порушення ваші люди прийшли карати нас цього разу? — спитала я, звертаючись прямісінько до коменданта.

Гадаю, відтоді, як він покинув свій дім, ще жодна жінка не розмовляла з ним у подібному тоні. Тиша огорнула подвір'я, наче всі

оніміли від подиву. Брат і сестра, обоє на землі, хутко обернулися до мене — надто добре вони розуміли, куди може привести нас усіх така непокірливість.

— Ви?..

— Мадам Лефевр.

Я бачила, як він поглядом шукає на мені обручку. Він не мав турбуватися: як і більшість місцевих жінок, я давно продала її, щоб купити їжі.

— Мадам, до нас надійшла інформація, що ви незаконно переховуєте худобу.

Його французька була цілком задовільною, і, судячи з цього, він уже тривалий час перебував на окупованій території. Голос його звучав спокійно — він явно не належав до тих, кого можна захопити зненацька.

— Худобу?

— З надійного джерела нам відомо, що ви тримаєте на території будинку свиню. Ви маєте знати, що, згідно з постановою адміністрації, переховування худоби карається позбавленням волі.

Я витримала його погляд.

— І я точно знаю, хто вам про це доніс. Це месьє Сюель, *non*?¹

Мої щоки спалахнули рум'янцем. Волосся, довгою косою перекинута через плече, було майже наелектризованим — настільки, що я відчувала поколювання в шиї та потилиці.

Комендант обернувся до одного зі своїх посіпак. Останній відвів погляд, і це лише підтвердило мою правоту.

— Месьє Сюель, *Herr Kommandant*², ходить сюди принаймні двічі на місяць, намагаючись переконати нас, що за відсутності чоловіків ми потребуємо його ласки. А оскільки ми вирішили обійтися без його щедрот, він платить нам плітками, наражаючи наші життя на небезпеку.

— Представники влади не вдаються до дій, якщо джерело не заслуговує на довіру.

— Мушу зауважити, *Herr Kommandant*, що оцей візит дозволяє стверджувати протилежне.

---

¹ Хіба ні? (*фр.*).

² Пане коменданте (*нім.*).

Важко було вгадати, які думки крилися в цю мить за його поглядом. Він розвернувся на підборах і попрямував до вхідних дверей. Я йшла за ним, ледь не спотикаючись об край спідниці, й намагалася не відставати. Я знала, що сама лише зухвалість мого тону може трактуватися як злочин. І все ж у цю мить я більше не боялася.

— Подивіться на нас, коменданте. Хіба ми схожі на тих, що від'їдаються телятиною, чи смаженими ягнятами, чи свинячою вирізкою?

Він розвернувся й кинув стрімкий погляд на мої кістляві зап'ястки, що саме проглядали з рукавів нічної сорочки. Лише за рік моя талія схудла на п'ять сантиметрів.

— Ми що, казково розжиріли на своїх готельних статках? З двох дюжин курей у нас лишилося троє. Три курки, яких ми маємо задоволення утримувати й годувати, щоб ваші люди їли яйця. А самі тим часом животіємо на тому, що німецька влада вважає добовою нормою харчування. Трохи м'яса й борошна, якого все менше й менше, хліб із грубого вівса та висівок — такий поганий, що ним і свиней не годуватимеш.

Він був уже в задній частині будинку. Його підбори гулко стукали по кам'яних плитах. Він трохи вагався, але зайшов до бару й вигукнув наказ. Нізвідки підскочив солдат і подав йому лампу.

— У нас немає молока, щоб годувати власних малят, діти плачуть від голоду, ми хворіємо через недоїдання. А ви все одно приходите сюди посеред ночі, щоб налякати двох жінок і жорстко позбиткуватися з невинного хлопчика! З'являєтеся сюди з побиттям та погрозами лише через чутки, які розпускає один аморальний тип, — ніби ми тут *жируємо*?

Мої руки трусилися. Він побачив, як неспокійно совається немовля, і я збагнула, що через нервове напруження надто сильно притискаю його до грудей. Я відступила назад, поправила шаль і стала колисати маля. Потім підняла голову, не в змозі приховати гнів і гіркоту, що лунали в моєму голосі.

— Тоді обшукайте наш дім, коменданте. Переверніть усе догори дном, знищте те мале, що вціліло. Обшукайте також усі прибудови, які ще не обдерли ваші люди для власних потреб. Коли ви знайдете цю міфічну свиню, сподіваюся, вони добряче наїдяться.

Я витримала його погляд на мить довше, ніж він очікував. Крізь вікно я бачила, як моя сестра обтирає Орельєнові рани своєю спідницею, намагаючись зупинити кров. Над ними стояли троє німецьких солдатів.

Мої очі вже звикли до темряви, і я бачила, що комендант збентежився. Його люди, геть спантеличені, чекали від нього розпоряджень. Він міг наказати їм обдерти будинок до останньої бантини й заарештувати нас усіх, щоб відплатити мені за мій надзвичайний випадок. Але я знала, що він думає в цю мить про Сюеля — чи не ввів їх той в оману? Він явно не з тих, хто любить помилятися у всіх на очах.

Якось, коли ми з Едуардом грали в покер, він розсміявся і сказав, що грати проти мене просто неможливо — моє обличчя ніколи не виказує справжніх почуттів. Зараз я подумки пригадала собі ці слова чоловіка: ішла найважливіша гра з усіх, у якій я грала в своєму житті. Ми дивилися одне на одного, комендант і я. І мені на мить здалося, що весь світ завмер навколо нас: я чула віддалені гарматні постріли на передовій, чула, як закашлялася моя сестра, як шкребуть кігтями наші бідні худючі кури, розтривожені в своєму курнику. Усе ніби змовкло, доки ми двоє дивились одне одному у вічі, обоє зробивши ставку на правду. Клянуся, я чула кожен удар власного серця.

— Що це?

— Де?

Комендант підняв лампу, і в тьмяному блідо-золотавому світлі проступив він — мій портрет, написаний Едуардом невдовзі після нашого весілля. Ось така я була в той перший рік — із густим блискучим волоссям, розсипаним по плечах, із чистою сяючою шкірою і з упевненим поглядом жінки, яку обожають. Я принесла картину сюди зі сховку кілька тижнів тому, заявивши сестрі: хай буду проклята, коли німці вирішуватимуть, на що мені можна дивитись у власному домі.

Він підняв лампу трохи вище, аби роздивитися її.

«Не вішай її туди, Софі, — попереджала Елен. — Це накличе біду».

Нарешті він обернувся — так неохоче, ніби не міг відірвати очей від портрета. Він подивився мені в обличчя, потім — знов на картину.

— Це робота мого чоловіка, — не знати чому я вважала за необхідне повідомити його про це.

Може, враження на нього справила впевненість, із якою я трималась у моєму праведному гніві. Може — очевидна різниця між дівчиною на полотні і дівчиною, що стояла зараз перед ним. Може — рюмсання білявої дівчинки біля моїх ніг. Не виключаю, що навіть комендантові за два роки окупації набридло цькувати нас за дрібні порушення.

Він затримав погляд на картині, потім перевів його на власні чоботи.

— Гадаю, ми ясно зрозуміли одне одного, мадам. Нашу розмову не завершено. Але цієї ночі я вас більше не турбуватиму.

Він побачив ледь прихований подив на моєму обличчі. А я побачила, що з якоїсь причини він дуже цим задоволений. Певно, йому вистачило й того, що я відчула себе приреченою. Він був розумний, цей чоловік, і хитрий. Слід було остерігатися його.

— Солдати.

Покірні наказам, як завжди, солдати розвернулися й попростували надвір до своєї автівки, проходячи темними силуетами у світлі фар. Я пройшла за комендантом і зупинилася на самому порозі. Останніми його словами, що долетіли до мене, був наказ водієві вирушати до міста.

Ми стежили, як військова вантажівка зникає все далі, фарами відшукуючи дорогу на вибоїстій землі. Елен затремтіла й зіп'ялася на ноги, заплющивши очі та тримаючи міцно стиснений кулак біля брови. Зніжковілий Орельєн стояв поряд зі мною, взявши за руку Мімі й соромлячись власних дитячих сліз. Я чекала, доки рев мотора остаточно стихне вдалині. Видираючись на пагорб, машина завищала — так, наче пагорб теж був мовчазним спільником протесту.

— Тебе поранено, Орельєне? — я торкнулася його голови. Поверхові рани. І синці. Що за недолюдки могли напасти на беззбройного хлопчика?

Він скривився.

— Мені було не боляче, — сказав він. — Вони мене не налякали.

— Я думала, він заарештує тебе, — промовила сестра. — Думала, він усіх нас заарештує.

Мені було страшно, коли вона дивилася такими очима: наче людина, що балансує на краю бездонної прірви. Вона витерла очі й змусила себе посміхнутися, присівши, щоб обійняти доньку.

— Дурні німці. Усіх нас переполохали, еге ж? Дурна мама, що злякалася.

Дівчинка дивилася на матір, мовчазна й серйозна. Часом я питаю себе, чи побачу коли-небудь знов, як сміється Мімі.

— Пробач. Тепер зі мною все гаразд, — продовжувала Елен. — Ходімо всі в дім. Мімі, в нас є трохи молока, я тобі підігрую.

Вона витерла руки об свою скривавлену сорочку і простягла до мене, пропонуючи віддати їй дитину.

— Може, я візьму Жана?

Мене били конвульсії, наче я лише зараз зрозуміла, як сильно злякалася. Мої ноги були ватні, і здавалося, що сили витікають із них у бруківку. Я відчула нестримне бажання сісти.

— Так, — сказала я. — Гадаю, так буде краще.

Моя сестра потяглася до маляти, потім тихо скрикнула. З-під ковдр, замотаних так щільно, що його ледь було видно в темряві, визирало рожеве волохате поросяче рильце.

— Жан спить нагорі, — сказала я. І сперлася рукою об стіну, щоб утриматися на ногах.

Орельєн зазирнув через плече. Усі здивовано роздивлялися згорток.

— *Mon Dieu*¹.

— Воно мертво?

— Приспане. Хлороформом. Я згадала, що *Papa*² тримав пляшечку у своєму кабінеті, з часів, коли колекціонував метеликів. Гадаю, воно скоро прокинеться. Але ми маємо знайти для нього інший сховок до того, як вони повернуться. А ви ж розумієте, що вони повернуться.

І тоді губи Орельєна повільно розтяглися в усмішці, рідко баченій усмішці щирого захвату. Елен схилилась, аби показати Мімі порося в комі, і вони обидві всміхнулися. Елен мацала п'ятачок і здивовано хапалася за своє обличчя, наче повірити не могла, що це справді воно.

---

¹ Боже мій (*фр.*).

² Тато (*фр.*).

— То ти тримала його в них на виду? Вони прийшли, а ти весь час тримала його в них під носом? А тоді ще й влаштувала їм прочуханку за те, що вони *заявилися сюди*?

Вона не могла повірити.

— Перед їхніми рилами! — сказав Орельєн, до якого миттєво повернулося колишнє самовдоволення. — Ха! Ти тримала його просто під їхніми свинячими рилами!

Я опустила на камені й розсміялася. Я сміялася доти, доки моя шкіра не заніміла від холоду і я вже не знала, чи сміюся, чи плачу. Брат, мабуть, злякавшись, що я впадаю в істерику, взяв мене за руку й сів поряд. Йому було чотирнадцять, і часом він скипав, як чоловік, а часом зовсім по-дитячому прагнув ласки.

Елен усе ще перебувала глибоко в роздумах.

— Якби я знала... — промовила вона. — Звідкіля в тебе така сміливість, Софі? Моя маленька сестричко! Хто навчив тебе цього? Ти була таким мишеням у дитинстві. Справжнім мишеням!

Не певна, чи знала я відповідь.

І тоді, коли ми нарешті повернулися до будинку й Елен заходилася підігрівати молоко, а Орельєн став умивати своє бідолашнє побите обличчя, я спинилася перед портретом.

Та дівчина — дівчина, з якою одружився Едуард, — дивилася на мене з виразом, якого я більше не впізнавала. Він побачив це в мені набагато раніше за інших: цю усмішку, що свідчить про потаємне знання, про задоволення, здобуте й дароване. Усмішку гордої людини. І коли паризькі друзі чоловіка дивувалися його коханню до мене — простої дівчини з крамниці, він лише усміхався у відповідь, бо вже бачив у мені те, чого досі не помічали інші.

Я так і не знала, чи здогадався він, що все це було присутнє лише завдяки йому.

Я дивилася на неї і на кілька секунд згадала, як це — бути тією дівчиною, що не знає голоду, страху, одержимою лише безтурботним очікуванням миттєвостей, проведених наодинці з Едуардом. Вона нагадала мені, що у світі є краса і що існують такі речі, як мистецтво, радість, кохання — колись вони наповнювали мій світ замість страху, кропив'яного супу і комендантських годин. У погляді з картини я бачила його. А тоді я збагнула, що тільки-но сталося. Він нагадав мені про мою силу. І скільки ще цієї сили лишилося в мені для боротьби.

Коли ти повернешся, Едуарде, клянуся, я знов стану тією дівчиною, яку ти намалював.

2

До обіду історія дитини-поросяти облетіла все місто. Відвідувачі рікою стікалися до «Червоного півня», хоча ми могли запропонувати їм хіба що каву з цикорію. Пиво постачалося нерегулярно, а крім нього ми мали лише кілька пляшок страшенно дорогого вина. Просто дивовижно, скільки людей зазирнуло, аби побажати нам вдалого дня.

— То ви дали йому гарної прочуханки? Наказали забиратися геть? — старий Рене, хихикаючи у вуса, стискав рукою спинку стільця й витирав сльози від сміху. Чотири рази він просив повторити для нього цю історію. У переказі Орельєна вона щоразу обростала новими подробицями, і завершилося тим, що він нібито бився на шаблях із комендантом, поки я кричала: *«Der Kaiser ist Scheiss!»*¹

Я обмінялася скупю усмішкою з Елен, яка підмітала підлогу в кафе. Особисто я не зважала. Останнім часом у нашому містечку випадало не так багато приводів для святкування.

— Ми маємо бути обережні, — сказала Елен, коли Рене пішов, відсалютувавши на прощання капелюхом. Ми стежили, як він іде, здригаючись від нападів давно забутих веселощів, і зупиняється біля поштового відділення, щоб витерти очі. — Ця історія стає занадто відомою.

— Ніхто нічого не скаже. Всі ненавидять бошів, — я знизала плечима. — До речі, вони всі розраховують на шматочок свинини. І навряд чи донесуть на нас, доки не скуштують своє.

Рано-вранці порося було таємно переміщене до сусіднього будинку. Кілька місяців тому, рубаючи на дрова старі діжки, Орельєн виявив: єдине, що відокремлює лабіринт нашого винного льоху від сусідського, — це одношарова цегляна стіна. З допомогою наших сусідів, Фуберів, ми обережно вийняли кілька цеглин. Так було створено шлях утечі на випадок крайньої необхідності. Коли Фубери переховували в себе молодого англійця і до

---

¹ Кайзер — лайно! (нім.)

них без попередження на світанку заявилися німці, мадам Фубер удала, що не розуміє наказів офіцера, і це дало юнакові досить часу, щоб прослизнути до льоху, а звідти — до нас. Німці обнищпорили кожен закуток їхнього будинку, навіть погребі оглянули, але через слабке освітлення жоден із них не помітив, що цегляній кладці де-не-де підозріло бракує цементу.

Такою була історія наших життів: дрібні бунти, крихітні перемоги, миттєві шанси зробити посміховисько з наших поневолювачів — крихітні кораблики надії серед безмежного моря непевності, злиднів і страху.

— Отже, ви познайомилися з новим комендантом? — спитав мер, сидючи за столиком біля вікна. Коли я принесла йому каву, він жестом попросив мене сісти. Я часто думала, що серед усіх нас найбільш безжально окупація обійшлася саме з ним. Увесь свій час він проводив у перемовинах з німцями, аби забезпечити місто всім необхідним, а іноді вони брали його в заручники, щоб змусити непокірних містян коритися їхній волі.

— Формально ми не були представлені одне одному, — відповіла я, ставлячи чашку перед ним.

Він нахилився до мене і притишив голос:

— Пана Беккера відіслали назад до Німеччини — керувати табором військовополонених. Вочевидь, щось не збіглося в його бухгалтерії.

— Не дивно. Він єдина людина в окупованій Франції, яка за два роки погладшала вдвічі, — я жартувала, але звістка про цей від'їзд викликала в мене суперечливі почуття. З одного боку, Беккер був жорстоким і карав людей над міру через непевність свого положення і страх видатися недостатньо сильним в очах підлеглих. Але він був занадто дурний для того, щоб помічати численні акції непокори в місті, — як і для того, щоб зав'язати будь-які корисні стосунки.

— То що думаєте?

— Про нового коменданта? Не знаю. Гадаю, могло бути й гірше. Принаймні не розібрав оселю по цеглинах, аби лише силу показати, як зробив би Беккер. Але... — я наморщила носа, — він розумний. Можливо, нам слід бути обачнішими.

— Як завжди, мадам Лефевр, наші думки цілком збігаються, — він усміхнувся мені, але очі його лишилися серйозними. Я па-

м'ятала часи, коли мер був галасливим веселуном, відомим своєю добродушністю: в будь-якому міському зібранні його голос лунав найгучніше.

— Щось буде на цьому тижні?

— Гадаю, трохи бекону. І кави. Зовсім трохи масла. Сподіваюся сьогодні дізнатися точні продуктові норми.

Ми визирнули у вікно. Старий Рене дістався церкви. Він зупинився погомоніти зі священником. Неважко було здогадатися, про що вони розмовляють. Коли священник розсміявся, а Рене — вже вчетверте — зігнувся навпіл, я не втрималася від смішки.

— Є якісь новини від чоловіка?

Я обернулася до мера.

— Жодної від самого серпня, коли я отримала його листівку. Він був під Ам'єном. Розповідав небагато.

«Я думаю про тебе день і ніч, — було виведено в листівці його красивим вигадливим почерком. — Ти зірка, що веде мене крізь цей світ суцільного божевілля».

Дві ночі після надходження цієї листівки я лежала без сну, доки Елен не звернула мою увагу на те, що слова «світ суцільного божевілля» можна так само застосувати до світу, де їдять чорний хліб, такий твердий, що доводиться різати його за допомогою садового ножа, і тримають поросят у печі.

— Остання звістка, що я отримав від мого старшого, надійшла місяці три тому. Вони виступали в напрямку Камбре. Бойовий дух на висоті — так він казав.

— Сподіваюся, з ними й досі все гаразд. Як Луїза?

— Непогано, дякую.

Його найменша донька була від народження паралізована. Вона погано росла, їсти могла лише певну їжу і у свої одинадцять років часто хворіла. Підтримувати її в доброму здоров'ї було справою всього нашого містечка. Якщо в когось траплялося молоко або сушені овочі, невелика частина зазвичай потрапляла до будинку мера.

— Коли вона знов набереться сил, перекажіть їй, що Мімі про неї питає. Елен шиє Луїзі ляльку — точну копію ляльки Мімі. Дитина питає, чи можуть вони бути сестрами.

Мер погладив руку дівчинки.

— Ви такі добрі, дівчата. Я не припиняю дякувати Богові, що ти повернулася сюди, коли могла залишитися в безпеці у Парижі.

— Ет, немає жодної гарантії, що скоро боші не маршируватимуть Єлисейськими Полями. І до того ж, я не могла полишити Елен тут саму.

— Вона б не вижила без тебе. Ти виросла такою гарною молодю жінкою. Париж пішов тобі на користь.

— Це мій чоловік пішов мені на користь.

— Тоді нехай Господь береже його. Нехай Господь урятує всіх нас, — мер усміхнувся, вдягнув капелюха і встав, збираючись іти.

Містечко Сент-Перонна, у якому родина Бессеттів з покоління в покоління керувала готелем «Червоний півень», стало одним із перших, що впали під натиском німців восени 1914 року. Ми з Елен (наші батьки давно померли, а чоловіки перебували на фронті) вирішили будь-що підтримувати роботу готелю. Ми були не єдині, хто взяв на себе чоловічі обов'язки: усіма крамницями, місцевими фермами, школами майже повністю керували жінки з допомогою хлопчиків і літніх людей. До 1915 року чоловіків у місті практично не лишилося.

Ми чудово давали собі раду в перші місяці, коли містом проходили французькі солдати, та й британці були неподалік. Їжі було ще вдосталь, військові ходи супроводжувалися музикою й радісними вигуками, і більшість із нас вірили: ще кілька місяців — і кінець війні. До нас доходили окремі свідчення про жахіття, що відбувалися за сотню миль звідси: ми ділилися їжею з бельгійськими втікачами, які брели повз нас, тягнучи своє майно у візочках. Деякі були взуті в капці й мали на собі той самий одяг, у якому тікали з дому. Та хоча ми знали, що війна вже близько, мало хто припускав, що Сент-Перонна, наше горде містечко, може теж потрапити під владу німців.

Доказ того, як сильно ми помилялися, прийшов тихого холодного осіннього ранку під звуки пострілів, коли о шостій сорок п'ять мадам Фужер і мадам Дерен вирушили на свою щоденну прогулянку до *boulangerie*¹ й були застрелені на смерть, щойно перетнувши майдан.

---

¹ Булочна (фр.).

Почувши галас, я відсунула фіранку. Знадобилося кілька секунд, щоб усвідомити, що я бачу: тіла тих двох жінок, удів і нерозлучних подруг протягом більшої частини їхнього понад сімдесятирічного життя, простерті на бруківці. Їхні хустки збилися набік, порожні кошики лежали, перекинуті, в них у ногах. Липка червона калюжа розповзалася від них майже рівним колом, наче від одного тіла.

Пізніше німецький офіцер оголосив, що їх застрелили снайпери і це був контрзахід (напевне, вони казали те саме в кожному окупованому населеному пункті). Якщо вони хотіли збури проти себе містян, вони не могли вигадати нічого кращого, ніж убити тих старих жінок. Але на цьому злодіяння не завершилися. Вони підпалили комори й розстріляли статую мера Леклерка. За добу вони марширували рядами по головній вулиці, виблискуючи своїми *Pickelhaube*¹ під холодним осіннім сонцем, а ми стояли у дверях будинків та крамниць, безмовні і вражені, й спостерігали. Вони наказали небагатьом чоловікам, які лишилися, вийти на вулицю, щоб їх перелічити.

Власники крамниць і яток просто зачинилися, відмовившись обслуговувати загарбників. Більшість із нас мали запаси їжі, і ми знали, що протримаємося. Мабуть, ми вірили, що, наткнувшись на таку непримиренність, вони відступлять і помарширують до іншого населеного пункту. Але тоді комендант Беккер видав наказ, згідно з яким усіх власників магазинів, які не відчиняться у звичний робочий час, буде розстріляно. Один за одним *boulangerie*, *boucherie*², ринкові прилавки і навіть «Червоний півень» відкрилися знову. Без особливої охоти наше містечко поверталося до похмурого заколотницького життя.

Останні півтора року в місті майже не було що купувати. Сент-Перонна лишилася відрізаною від сусідів, позбавленою новин і цілком залежною від нерегулярних надходжень допомоги, а також від дорогих харчів на чорному ринку (коли вони бували доступні). Іноді важко було повірити, що вільна Франція знає про наші страждання. Єдиними, хто добре харчувався, були німці. Їхні коні (наші коні) були гладкі й лискучі, адже пожирали овес,

---

¹ Гостроверха каска піхотинця в старій німецькій армії (нім.).

² М'ясна крамниця (фр.).

із якого ми мали б робити хліб для себе. Німці здійснювали набіги на наші винні погреби й забирали їжу, зрошену на наших фермах.

І справа була не лише в їжі. Щотижня лунав жахливий стукіт у чийсь двері і виголошувався новий список речей, які мали бути реквізовані: чайні ложки, фіранки, обідні тарілки, каструлі, ковдри. Траплялося, що офіцер спочатку інспектував приміщення, відзначаючи бажане, а потім повертався зі списком вибраних предметів. Вони залишали розписки — вважалося, що за ними можна отримати гроші. Жоден у Сент-Перонні не знав людини, якій би насправді заплатили.

— Що ти робиш?

— Перевішую це, — я взяла портрет і прилаштувала його в тихому кутку, де він не привертав зайвої уваги.

— Хто це? — спитав Орельєн, поки я вішала й поправляла картину на стіні, домагаючись, аби та висіла прямо.

— Це ж я! — я обернулася до нього. — Хіба не впізнаєш?

— О, — він покосився на картину. Він не хотів образити мене: дівчина на полотні дуже відрізнялася від худой суворой жінки з сіриватим кольором обличчя та тривожними втомленими очима, яка щодня дивилася на мене з дзеркала. Я намагалася якомога менше зазирати туди.

— Це намалював Едуард?

— Так. Коли ми щойно одружилися.

— Я ніколи не бачив його малюнків. Це... не те, чого я очікував.

— Що ти маєш на увазі?

— Ну... це дивно. Кольори дивні. Він розмалював твою шкіру синім і зеленим. У людей не буває синьо-зеленої шкіри! А ще, дивись — це неохайно. Він вийшов за контури.

— Орельєне, ходи сюди, — я підійшла до вікна. — Подивись на моє обличчя. Що ти бачиш?

— Горгулью.

Я дала йому запотилничника.

— Ні. Подивись — уважно подивись. На відтінки моєї шкіри.

— Ти просто бліда.

— Дивись уважніше — під очима, в западинах на шиї. Не кажи мені, що ти очікуєш бачити. Просто дивись. А тоді скажи, які відтінки ти дійсно бачиш.

Подяки

Ця книжка багато чим завдячує винятковій праці Гелен Мак-Фейл «Довге мовчання: життя цивільного населення Північної Франції під німецькою окупацією 1914—1918 років», яка розкриває здебільшого не описаний (принаймні в нашій країні) бік історії Першої світової війни.

Також я хотіла би подякувати Джеремі Скотту, партнеру в «Ліпмен Карас», за його щедрю допомогу як експерта в питаннях реституції і за те терпіння, з яким він відповідав на мої численні питання. Заради сюжету мені довелося торкнутись певних юридичних і процесуальних моментів, і всі помилки чи відхилення від дійсної процедури є, звичайно ж, моїми власними.

Дякую моїм видавцям у «Пенгвін», особливо Луїз Мур, Мері Еванс, Клер Баурон, Каті Шипстер, Елізабет Сміт, Селін Келлі, Вівіан Бассет, Рейвін Девіс, Робу Лейланду та Гейзел Орм. Дякую Гаю Сандерзу за допомогу в дослідженні за межами робочих обов'язків.

Дякую всім у «Кертіс Браун», особливо моєму агентові Шейлі Кроулі, але також Джонні Геллеру, Кеті Мак-Гоуен, Таллі Гарнер, Сему Грінвуду, Свену ван Дамму, Еліс Лютьєнз, Софі Гарріс і Ребецці Рітчі.

У цілком довільному порядку я бажаю подякувати Стіву Догерті, Дрю Гейзелл, Демієну Барру, Крісу Лаклі, моїй письменницькій «родині» на форумі «Райтерзблок», дякую письменникам у Твіттері, що виявили мені несподівану підтримку. Просто не можу перелічити тут усіх.

Найбільша подяка, як завжди, Джиму Мойєсу, а також Ліззі і Брайєну Сандерзам і моїй родині, Саскії, Гаррі і Локкі — а ще Чарльзу Артуру, моєму редактору, який допомагав мені з сюжетом і терпляче вислуховував усі мої письменницькі скарги. Тепер ти знаєш, як це...

Літературно-художнє видання

МОЙЄС Джоджо
Дівчина, яку ти покинув
Роман

Керівник проекту *В. А. Тютюнник*
Координатор проекту *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *М. І. Коміна*
Редактор *Р. А. Трифонов*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *М. Б. Рабінович*

Підписано до друку 15.08.2016. Формат 84x108/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Adonis». Ум. друк. арк. 21. Наклад 15 000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
у друкарні «Фактор-Друк»
61030, м. Харків, вул. Саратовська, 51. Тел.: + 3 8 057 717 53 57

Мойєс Дж.

М74 Дівчина, яку ти покинув : роман / Джоджо Мойєс ; пер.
з англ. Д. Петрушенко. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімей-
ного Дозвілля», 2016. — 400 с.

ISBN 978-617-12-1311-1

ISBN 978-0-14-312577-8 (англ.)

Лів отримала картину «Дівчина, яку ти покинув» у подарунок від чоловіка. А коли він трагічно загинув, цілком утратила сенс життя. Лише полотно нагадувало їй про найщасливіші миті з коханим. Здавалося, вона відчуває його подих, чує сміх... Та одна випадкова зустріч змінює її життя. Лів нарешті дізнається, хто зображений на картині, дізнається історію цієї дивовижної жінки, яка незбагненим чином вплелася до її власної долі. Неймовірні пошуки, нові зустрічі й знайомства надихають Лів. Вона знову вчиться сподіватися й вірити, вона знову чекає на кохання...

УДК 821.111
ББК 84(4Вел)

1. Бихмут (Артемівський), вул. Незалежності, 69 (ПЦ «Азов-Плаза», 2-й поверх), (0627) 44-90-99
2. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 5/13 (колишній універмаг «Дружба», 1-й поверх), (0456) 39-04-68
3. Білгород-Дністровський, вул. Московська, 16-А (ПЦ «Рута-Плаза», 2-й поверх), (04849) 6-07-26
4. Бердянськ, просп. Азовський, 35-А (ПЦ «DEL MAR», 1-й поверх), (06153) 3-48-40
5. Бориспіль, вул. Київський шлях, 10-В (ринок «Зоряний», місце 103), (06153) 3-48-40
6. Вінниця, вул. Паланіна, 1-А (ПЦ «Квартал», 2-й поверх), (0432) 50-88-06
7. Вознесенськ, вул. Снякова, 5-А, (05134) 3-20-19
8. Дніпродзержинськ, просп. Леніна, 57-А (ПЦ «Фуршет», 1-й поверх), (0569) 53-42-26
9. Дніпропетровськ, просп. Дмитра Яворницького, 105 (ПЦ «Сільпо», 2-й поверх), (056) 770-00-55
10. Дніпропетровськ, вул. Калинова, 9-А (ПЦ «Miriada», 1-й поверх), (056) 760-33-30
11. Житомир, вул. Київська, 87 (ПЦ «Волак», 2-й поверх), (0412) 41-24-85
12. Запоріжжя, просп. Соборний, 58, (061) 787-63-86
13. Запоріжжя, просп. Металургів, 2-Ж (ПЦ «Рекордний», 0-й поверх), (061) 236-86-54
14. Івано-Франківськ, пл. Ринок, 1 (ПЦ «Галерея Н», 0-й поверх), (0342) 72-58-32
15. Ізмаїл, вул. Пушкіна, 47 (ПЦ «Електрон», 2-й поверх), (04841) 6-22-12
16. Їзюм, пл. Діхона Леонова, 7, (05743) 3-14-72
17. Кам'янець-Подільський, вул. Данила Галицького, 11/3 (ПД «Максимум», 2-й поверх), (03849) 6-48-11
18. Київ, вул. Велика Васильківська, 72 (ПЦ «Олімпійський», 3-й поверх), (044) 590-25-76
19. Київ, вул. Райдужна, 15 (ПЦ «Фуршет», 0-й поверх), (044) 540-23-65
20. Київ, вул. Маршала Маліновського, 12-А (ПЦ «Метрополіс», 3-й поверх), (044) 500-62-73
21. Київ, вул. Лукашевича, 15-А (ПЦ «Європорт», 2-й поверх), (044) 461-94-82
22. Київ, вул. Драгоманова, 29 (ПЦ «Центрум», 1-й поверх), (044) 502-18-96
23. Київ, вул. Попудренко, 90/2 (ПЦ «Маяк», 3-й поверх), (044) 361-91-46
24. Кіровоград, просп. Центральний, 3/1 (ПЦ «Плаза», 1-й поверх), (0522) 35-20-55
25. Ковель, бульв. Лесі Українки, 18 (ПД «Бульвар», 2-й поверх), (03352)-5-21-40
26. Конотоп, вул. Конотопських дивізій, 24-А (ПЦ «Маяк», 2-й поверх), (05447) 6-36-77
27. Краматорськ, вул. Палацова, 23 (ПЦ «Прогрес», 2-й поверх), (0626) 48-97-87
28. Красноармійськ, вул. Свердлова, 148, (06239) 2-00-48
29. Кременчук, вул. Соборна, 15/42 (ПЦ «Мега», 2-й поверх), (0536) 72-97-65
30. Кривий Ріг, просп. Гагаріна, 4 (ПЦ «Плаза-2», 2-й поверх), (056) 409-81-09
31. Кривий Ріг, вул. Ватутіна, 39-А, (056) 409-60-75
32. Лисичанськ, просп. Перемоги, 117 (ПЦ «Лимон», 2-й поверх), (067)570-61-62
33. Лубни, пл. Ярмакова, 30-А (ПЦ АТБ), (05361) 7-17-10
34. Луцьк, вул. Лесі Українки, 53 (ПЦ «Галерея Центр», цокольний поверх), (0332) 78-35-08
35. Львів, вул. Братів Рогатинців, 15, (032) 235-50-12
36. Львів, вул. Городоцька, 179 (ПЦ «Скриня», 2-й поверх), (032) 298-88-07
37. Маріуполь, просп. Металургів, 64 (ПЦ «Елізавета», 1-й поверх), (0629) 41-27-71
38. Мелітополь, просп. Богдана Хмельницького, 24 (ПЦ «Пасаж», 2-й поверх), (0619) 44-83-49
39. Миргород, вул. Гоголя, 147 (ПЦ «Мир», 1-й поверх), (05355) 5-06-08
40. Мукачеве, вул. Федорова, 6 (ПЦ ЦУМ)
41. Ніжин, вул. Шевченка, 11-А (ПЦ «Гермес», 2-й поверх), (04631)90-10-2
42. Миколаїв, вул. Пальомкінська, 63/2, (0512) 47-58-43
43. Нікополь, просп. Трубінків, 14 (ПЦ ЦУМ, 1-й поверх), (05662) 2-50-03
44. Нова Каховка, вул. Паризької комуни, 13 (ПЦ «Центральний», колишній «Дітячий світ», 2-й поверх), (05549) 7-96-51
45. Новомосковськ, вул. Радянська, 34 (ПЦ «Сті-Центр», 2-й поверх), (0569) 69-65-79
46. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 61, (048) 786-05-88
47. Одеса, вул. Краснова, 17 (орієнтир — пл. Тобрукіна), (048) 780-19-84
48. Одеса, просп. Добровольського, 99, (048) 755-04-40
49. Олександрія, просп. Леніна, 77 (ПЦ «Гранд-Плаза», 2-й поверх), (05235) 7-15-50
50. Павлоград, вул. Центральна, 84-А, (057) 752-65-92
51. Первомайськ, вул. Революції, 34, (05161) 7-53-99
52. Полтава, вул. Жовтнева, 50, (0532) 60-60-40
53. Прилуки, вул. Київська, 138 (ПЦ «Фуршет», 2-й поверх), (04637) 3-29-00
54. Рівне, вул. Київська, 67-А (ПЦ «Арден», 2-й поверх), (0362) 64-26-37
55. Селідове, вул. Карла Маркса, 10 (будинки побуту, 2-й поверх), (06237) 7-00-34
56. Слов'янськ, пл. Соборна, 3 (ПЦ «Фокстрот», 2-й поверх), (0626) 62-11-02
57. Суми, вул. Соборна, 42, (0542) 77-17-12
58. Тернопіль, вул. Перля, 3 (ПЦ «Novus», 2-й поверх), (0352) 43-12-76
59. Ужгород, вул. Минайська, 16-Г (ПЦ «Колізей», 2-й поверх), (0312) 67-22-29
60. Умань, вул. Шевченка, 23-А (ПЦ «Сті»), (047) 444-000-6
61. Фастов, вул. Івана Мазеги, 6 (ПЦ «Фуршет», 2-й поверх), (04565) 6-05-11
62. Харків, просп. Маршала Жукова, 3-А, (057) 392-03-43
63. Харків, просп. Гагаріна, 20-А (ПЦ «На Гагаріна», 2-й поверх), (057) 703-44-58
64. Харків, вул. Академіка Павлова, 144-Б (ПЦ «Космос», 3-й поверх), (057) 720-12-29
65. Харків, вул. Полтавський шлях, 144 (ТБЦ «Компас», 2-й поверх), (057) 720-10-33
66. Херсон, просп. Ушакова, 35-А (ПЦ «Адмірал», 2-й поверх), (0552) 46-00-66
67. Хмельницький, вул. Свободи, 73 (ПЦ «Фуршет», 3-й поверх), (0382) 72-66-51
68. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 26 (ПЦ «Сільпо», 3-й поверх), (0472) 54-04-47
69. Чернівці, просп. Перемоги, 103, (0462) 65-32-31
70. Чернівці, вул. Голлова, 10, (0372) 58-72-44
71. Шостка, вул. Карла Маркса, 24 (у відділенні Приватбанку), (05449) 7-37-46

Замовляйте книжки будь-яким зручним способом

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
- на сайті Клубу: www.bookclub.ua

Надіслася безкоштовний каталог

**Запрошуємо авторів, перекладачів,
художників, редакторів до співпраці**
e-mail: publish@bookclub.ua

Для гуртових клієнтів

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua